УДК 65.29.005.3:377/378

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Наталія Антонюк,
методист, викладач спецдисциплін
ДНЗ «Ковельський центр
професійно-технічної освіти», м.Ковель, Україна

Анотація. Малий бізнес у всі часи становлення держави був провідним сектором ринкової економіки, оскільки він є мобільним і динамічним. А станом на сьогодні і в повоєнний період цьому сектору буде надаватись якщо не головна, то одна з ключових ролей розвитку національної економіки. Оскільки фундаментом розвитку економіки держави є трудові ресурси і з кожним роком спостерігається збільшення бажаючих серед молоді отримати професійну освіту доцільним, на мою думку, в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є активізація і ширше впровадження серед здобувачів освіти належних знань і навичок з підприємницької діяльності. Формування підприємницької компетентності серед учнівської молоді дасть змогу свідомо обирати власний шлях до професійного успіху, навчить аналізувати та ухвалювати ефективні рішення не тільки в економічній сфері, а й у різних життєвих ситуаціях, адже підприємницька діяльність є багатовекторною.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, здобувачі освіти, основи підприємницької діяльності, підприємницька компетентність.

STAGES OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP AMONG EDUCATION GAINERS

Natalia Antoniuk,
methodist, teacher of special disciplines
DZ «Kovel center vocational education», Kovel, Ukraine

Abstract. Small business has always been the leading sector of the market economy since it is mobile and dynamic. And as of today and in the post-war period, this sector will play, if not the main, then one of the key roles in the development of the national economy.

Since the foundation of the development of the state's economy is labor resources, and every year there is an increase in the number of young people who want to get professional education, it is appropriate, in my opinion, to activate and more widely introduce the appropriate knowledge and skills in entrepreneurial activity among those seeking education.

The formation of entrepreneurial competence among schoolchildren will make it possible to consciously choose one's own path to professional success, will teach how to analyze and make effective decisions not only in the economic sphere, but also in various life situations, because entrepreneurial activity is multi-vector.

Keywords: youth entrepreneurship, vocational schools, education applicants, bases of enterprise activity, entrepreneurial competence.

Все, що я робив у житті, я починав із мрії.
Я переконаний: надзвичайне – можливе,
якщо ви тільки відчуєте цей стан.
Б.Д.Гаврилишин

Основним капіталом і головним ресурсом особистості в процесі розбудови сучасного інформаційного суспільства є знання. Сьогодні конкурентоздатним є компетентний спеціаліст. Саме тому головним стимулом для розвитку компетентнісного підходу в освіті стали вимоги щодо наявності навичок підприємництва та бізнесу. Будучи носієм інноваційного потенціалу суспільства, молодь складає більшу половину працездатного населення країни і формує особливий контингент ринку праці, який значно відрізняється від інших учасників цього ринку. З одного боку, молоді люди більш освічені, мобільні, ініціативні, відкриті та готові до змін і пошуку роботи. Вони володіють новими знаннями, професіями і технологіями, є носієм інтелектуального потенціалу, значним потенціалом соціально-економічного розвитку країни. З іншого боку, молоді люди мають недостатню економічну активність, яка проявляється в соціальних проблемах, у побудові власної кар'єри, пов'язані з рівнем освіти, вибором професії, професійним становленням у процесі оволодіння конкретною професією в закладі освіти, початком трудової діяльності, вибором трудового напряму в рамках професії, професійним зростанням.

Молодіжне підприємництво стає все більш і більш популярним сьогодні. Розвиток інтернет-технологій дає нам багато можливостей для розвитку бізнесу. Не важливо скільки вам років – кожна людина має рівні шанси для досягнення своїх бізнес-ідей. Однак більшість не знає, як правильно просувати молодіжне підприємництво, тим більш, що за останні 20 років відбулася суттєва трансформація мислення та ставлення до цього молоді. Розвиток молодіжного підприємництва є однією з пріоритетних задач модернізації економіки країни. Участь молоді у підприємницькій діяльності є важливим чинником розвитку малого і середнього підприємництва, який сприяє економічному зростанню і розвитку країни. В Україні, як і в усьому світі, за статистикою закривається приблизно 80% нового бізнесу. Таким чином, реальна картина розвитку малого бізнесу в Україні є далеко не втішною. Можна припустити, що підприємницькі орієнтації значної частини молоді не знаходять належної підтримки ні з боку держави, ні з боку навколишнього оточення. Крім того, можна говорити про відсутність ефективних економічних механізмів сприяння молодіжному підприємництву, що негативно впливає на перехід молоді до самозайнятості.

Низька поширеність підприємницької діяльності серед молоді різко гальмує схильність молоді до започаткування власного бізнесу. Більшість досліджень свідчить, що майже третина молоді хотіла би відкрити власну справу. Дещо вищі очікування у перспективі зайнятися підприємницькою діяльністю є у кар'єрних планах учнів закаладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О). Так, близько 43,3% з них планують після

закінчення закладів П(ПТ)О або у перспективі зайнятись відкриттям власної справи. Проте зі збільшенням віку молоді зменшується частка тих, хто хотів би стати підприємцем або відкрити власну справу. Як бачимо, серед молодих людей є досить високий рівень підприємницького настрою, однак, щоб надалі він перейшов у подальші практичні кроки, необхідні ще сприятливі зовнішні умови.

Досить важливим для професійної освіти є формування у здобувачів освіти підприємницької компетентності, яка має на меті: знання з основ економічного аналізу господарської діяльності та підприємництва, вміння визначати собівартість продукції і витрати на виробництво, здійснювати мінімаркетингові дослідження, розраховувати рентабельність виготовленої продукції; здатність співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими й природними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства; готовність організовувати власну підприємницьку діяльність, складати, здійснювати й оцінювати бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій та прийняття економічно обґрунтованих рішень у динамічному світі; аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з потребами ринку праці. У сучасних умовах важливо розуміти, що розвиток саме таких компетенцій в учнів закладів професійної освітим потребує значних організаційних змін, удосконалення нормативно-методичної бази всього освітнього процесу, розвитку педагогічного інструментарію, що відповідає завданням сучасної освіти та рівню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Сприятливими кроками в закладах П(ПТ)О є введення в навчальний план підготовки кваліфікованих робітників предмета із загальнопрофесійної підготовки «Основи галузевої економіки і підприємництва». На мою думку, економічні знання потрібні всім: тим, хто має власний бізнес, і тим, хто наймається на роботу, тим, хто продає, і тим, хто купує. Сьогодні багатьом молодим людям в Україні здається, що стати підприємцем можна без спеціальних знань, спеціальної підготовки. Однією із необхідних умов досягнення високої результативності у будь-якій підприємницькій діяльності є отримання необхідних знань, уявлень про умови й особливості цієї діяльності. Другим таким кроком є введення в навчальний план в розділ додаткові компетенції предмета «Основи підприємницької діяльності». Вільно вибраний предмет «Основи підприємницької діяльності» є необхідним економічним компонентом освітнього процесу підготовки робітників в професійній освіти, який спрямований на формування підприємницької компетентності у майбутніх кваліфікованих робітників, а можливо і молодих підприємців. Тобто підприємництву необхідно вчитися. Нашим здобувачам освіти імпонує вивчення предмета «Основи підприємницької діяльності». Цей предмет не вчить, як стати мільйонером, і не дає готових рецептів, де, коли і який саме заснувати бізнес. Під час проведення занять з основ підприємницької діяльності учень знайомиться з

усіма кроками заснування та здійснення власної справи, з азами підприємницької діяльності.

Формувати підприємницьку компетентність викладачу економічних дисциплін легше, ніж викладачам інших предметів. Однак формування підприємницької компетентності не обмежується лише змістом навчальних програм з предметів «Основи галузевої економіки і підприємництва», «Основи підприємницької діяльності». Істотну роль у цьому процесі відіграють методи, які добирає педагог, щоб сформувати різні компетентності, зокрема й підприємницьку. Саме завдяки різним формам роботи на цих уроках можна формувати підприємливість та інноваційність.

Під час вивчення теми «Найвідоміші підприємці світу» пропоную перегляд відеороликів про успішних підприємців світу, України, наймолодших підприємців та жінок-підприємців і здійснюю аналіз реалізації бізнес-ідеї, кроків досягнення успіху. Перед вивченням тем «Механізм створення власної справи», «Власна справа, головні переваги», «Умови успіху підприємницької діяльності» створюю проблемні ситуації, намагаюсь викликати у здобувачів освіти здивування. На початку уроку використовую нескладні інтерактивні вправи: «мозковий штурм», «мікрофон», «коло ідей» тощо. Повідомлення, словесно оформлене устами учнів під час мотивації навчальної діяльності, стає своєрідним «містком» для розуміння нового. При розгляді теми «Етика підприємництва та соціальна відповідальність у бізнесі» пропоную в групах за допомогою мульмедійної презентації та створених буклетів проаналізувати 12 правил успіху від Стіва Джобса, десять порад від Роберта Кіосакі, 10 навичок, необхідних успішній людині, основні заповіді підприємця.

Підприємливість варто розвивати за допомогою роботи в групах. Така навчальна діяльність формує відповідальність за спільний результат. А ще навчає учнів співпрацювати – спілкуватися між собою, бути лідерами й підлеглими, дискутувати, переконувати, відстоювати свої позиції, іти на компроміс тощо. Щоб заохотити до активності й почути думку кожного учня, впроваджую такі техніки, як: «Метаплан», «Продовж речення», «Оксфордські дебати», дискусії тощо.

При вивченні теми «Підприємницька ідея. Оцінка шансів на успіх», «Пошук підприємницьких ідей та їх джерела реалізації» використовую метод «дерева прийняття рішень». Він є графічним зображенням процесу аналізу прийняття рішення. Цей метод розвиває вміння вибирати і приймати рішення з повним усвідомленням усіх його наслідків. У графічній формі представлені всі основні елементи процесу прийняття рішення: причини і можливі наслідки цієї прроблеми. Дерево прийняття рішень показує, як важливо спочатку зібрати інформацію, відокремити важливе від другорядного та знайти недоліки в проблемній ситуації.

При поясненні теми «Створення нового підприємства «з нуля»» та «Моя власна інновація» використовують різні форми ігрових технологій, завдяки яким урок не містить одноманітності, монотонності; створюються

умови для всебічного розвитку учнів, їх здібностей. Дуже ефективними для розвитку підприємницьких якостей є рольові ігри, які допомагають учням уявити себе експертами в якійсь сфері, продемонструвати свої знання, вміння, часто здобуті завдяки методу випереджувальних завдань.

Гарним поштовхом до формування в учнів ринкової психології, розвитку у них впевненості у собі, розвитку креативності, готовності справлятися із викликами сьогоднішнього часу, який швидко видозмінюється, є проведення серії тренінгів на тематику: «Пізнай себе: ініціативність+творче мислення = підприємливість», «Підприємець; Чи можу я ним бути?», «Підприємець як особистість: хто він?», «Кроки зі створення бізнесу: ідея, бізнес-план, започаткування». Завдяки такій серії тренінгів учні не стають відразу підприємцями, але зможуть більш свідомо і впевнено зробити професійний вибір згідно зі своїми здібностями і переконаннями. Такі ж семінари з елементами тренінгу проводжу з учасниками клубу «LIBERTAS». Під час занять вони розуміють, що в кожній людині прихований потенціал підприємницьких здібностей, але не всі усвідомлюють їх рівень та можливості використання. У рамках семінару учасники завдяки відповідному досвіду з вивчення основ галузевої економіки роблять висновок, що потрібно формувати серед молоді підприємницьку поведінку.

Завдяки співпраці з Центром кар'єри нашого закладу та провідним фахівцем з профорієнтації Людмилою Волчук у закладі проводяться тренінги «Побудова кар'єри та професійний розвиток» для учнівської молоді, під час яких фахівець з Ковельського міськрайонного центру зайнятості інформує присутніх про сучасні тенденції професійного розвитку та їхні наслідки, закликає молодь оцінити свої професійні можливості самостійно, не відволікаючись на суспільні міфи, очікування інших людей, соціальні страхи, наслідування інших та написати свій бізнес-план, відкрити власну справу. Викладачами предмета «Ділова активність» проводяться також практичні заняття з учнями випускних груп з аналізу діючих підприємств малого бізнесу та можливостей заснування справи.

Метод проєктів уважається основною технологією формування ключових життєвих компетентностей учнів, зокрема й підприємницької. Адже здобувачі освіти, працюючи над створенням проєктів, навчаються критично мислити, чітко усвідомлювати, де і як можна застосовувати набуті знання, генерувати нові ідеї, бути комунікабельним, постійно самовдосконалюватися. Так, проєкт «Сходинками до успішного підприємництва» став першим кроком на шляху опанування азів підприємницької діяльності та в майбутньому відкриття власної справи.

Згідно плану роботи Ценру кар'єри також започатковано проєкт «Успішний випускник». У рамках цього проєкту працівники та учні закладу беруть інтерв'ю у випускників, які реалізували себе як підприємці та планують це зробити. На жаль, таких інтерв'ю на даний час у нас небагато, але до завершення проєкту (травень 2023) ми плануємо отримати таких відео досить багато, а це, в свою чергу дає можливість використовувати їх як

стимул до здобуття професії, життєві приклади та мотивацію до відкриття власної справи. Гарним мотивом щодо заснування молодіжного підприємництва є екскурсії на підприємства молодих успішних підприємців міста, таких як «BARBER FREEDOM SHOP», де здобувачів освіти з професії «перукар (перукар-модельєр)» мають можливість поспілкуватися напряму з власником перукарні, обговорити можливості заснування та реалізації власного бізнесу. Підприємницький хист, бажання реалізувати себе у бізнесі, цікава ідея, яка, на думку її власника, повинна принести мільйони гривень, а ще знання про ринок, конкурентів та споживачів. Здавалося б, усе, що потрібно для початку нової справи, є. Залишилося побороти страх та мати елементарну підтримку і захист зі сторони держави.

Підприємці та бізнес, здатні стабільно працювати в умовах війни – це справжній хребет української економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Активізація бізнес-діяльності - ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а, отже, і її здатності ефективно протистояти агресору. І на закінчення хочу процитувати слова відомого економіста Б.Д.Гаврилишина: «Українці поки що замало знають про різні економічні системи, але в них дуже гарні мізки. Виросте нова генерація, вони вивчать приклади ефективних країн, оберуть найкращі складові для політичного і соціального створення нашої системи. І вони зроблять Україну найефективнішою країною».

Список посилань

Білова, Ю. А. (2013). Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 7, 15-17.

Доброва, Н. В. (2018). *Основи бізнесу*. http://dspace.oneu.edu.ua .

Бобінська, Є. *Інтерактивні методи навчання як інструмент виховання підприємливості.* (2005). http://saeukraine.org.ua/ua/resource/uroki_z_pidpriemnytskim_tlom/interaktivni_metodi .

Карпюк, Г. І. (2021). *Основи підприємництва*. https://mon.gov.ua›media›pto.

Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри. (2018). https://mms.gov.ua .

Плекання підприємливості як інструмент реформування України. (2014). http://saeukraine.org.ua/ua/resource/uroki z pidpriemnytskim tlom/instrument reformuvannya ukrayini.

Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні:матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (2022), Т. 2. https://lib.iitta.gov.ua .

Уроки з підприємницьким тлом. (2014). http://saeukraine.org.ua/ua/resource/uroki z pidpriemnytskim_tlom.